

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 27ης Σεπτεμβρίου 2017 (*)

«Προδικαστική παραπομπή – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρα 7, 8 και 47 – Οδηγία 95/46/ΕΚ – Άρθρα 1, 7 και 13 – Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ – Κατάρτιση καταλόγου δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Αντικείμενο – Είσπραξη του φόρου – Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής – Δικαστικός έλεγχος – Προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων – Εξάρτηση της δικαστικής προσφυγής από την απαίτηση να έχει υποβληθεί προηγούμενη διοικητική ένσταση – Παραδεκτό του εν λόγω καταλόγου ως αποδεικτικού μέσου – Προϋποθέσεις νόμιμης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Εκπλήρωση έργου δημοσίου συμφέροντος από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας»

Στην υπόθεση C-73/16,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Najvyšší súd Slovenskej republiky (Ανώτατο Δικαστήριο της Σλοβακικής Δημοκρατίας) με απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 2016, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 10 Φεβρουαρίου 2016, στο πλαίσιο της δίκης

Peter Puškár

κατά

Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky,**Kriminálny úrad finančnej správy,**

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους Μ. Pešič, πρόεδρο τμήματος, Α. Prechal, Α. Rosas (εισηγητή), C. Toader και Ε. Jarašiūnas, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: Μ. Aleksejeva, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησης της 16ης Φεβρουαρίου 2017,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο Ρ. Puškár, εκπροσωπούμενος από τον Μ. Mandzák, advokát,
- η Σλοβακική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Β. Ricziová,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Μ. Smolek και J. Vlácil,
- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Μ. J. García-Valdecasas Dorrego,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον Ρ. Gentili, avvocato dello Stato,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Β. Majczyna,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους Η. Krämer, Α. Tokár και Η. Kranenborg,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 30ής Μαρτίου 2017,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία των άρθρων 7, 8 και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), του άρθρου 1, παράγραφος 1, του άρθρου 7, στοιχείο ε΄, και του άρθρου 13, παράγραφος 1, στοιχεία ε΄ και στ΄, της οδηγίας 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (ΕΕ 1995, L 281, σ. 31), καθώς και του άρθρου 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ και του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, του Peter Puškár, και, αφετέρου, της Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky (διεύθυνση οικονομικών της Σλοβακικής Δημοκρατίας, στο εξής: διεύθυνση οικονομικών) και του Kriminálny úrad finančnej správy (γραφείο της φορολογικής διοίκησης για τη δίωξη του εγκλήματος), σχετικά με προσφυγή που άσκησε ο P. Puškár ζητώντας να υποχρεωθούν οι υπηρεσίες αυτές να διαγράψουν το όνομά του από κατάλογο προσώπων χαρακτηριζόμενων από τη διεύθυνση οικονομικών ως «εικονικών προσώπων», ο οποίος καταρτίστηκε από την τελευταία στο πλαίσιο της είσπραξης του φόρου και για την επικαιροποίηση του οποίου μεριμνούν η διεύθυνση οικονομικών, οι υπαγόμενες σε αυτήν φορολογικές υπηρεσίες καθώς και το γραφείο της φορολογικής διοίκησης για τη δίωξη του εγκλήματος (στο εξής: επίμαχος κατάλογος).

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Το άρθρο 1 της οδηγίας 95/46 ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, την προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων των φυσικών προσώπων, και ιδίως της ιδιωτικής ζωής, έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

2. Τα κράτη μέλη δεν μπορούν να περιορίζουν ή να απαγορεύουν την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μεταξύ των κρατών μελών για λόγους συναφείς με την προστασία που εξασφαλίζεται δυνάμει της παραγράφου 1.»

- 4 Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα ακόλουθα:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας νοούνται ως:

α) “δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα”, κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί (το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα)· ως πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί λογίζεται το πρόσωπο εκείνο που μπορεί να προσδιοριστεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός ή περισσοτέρων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από φυσική, βιολογική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική άποψη·

β) “επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα” (επεξεργασία), κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιούνται με ή χωρίς τη βοήθεια αυτοματοποιημένων διαδικασιών και εφαρμόζονται σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώρηση, η οργάνωση, η αποθήκευση, η προσαρμογή ή η τροποποίηση, η ανάκτηση, η αναζήτηση

πληροφοριών, η χρήση, η ανακοίνωση με διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλη μορφή διάθεσης, η εναρμόνιση ή ο συνδυασμός, καθώς και το κλείδωμα, η διαγραφή ή η καταστροφή·

[...]

δ) “υπεύθυνος της επεξεργασίας”, το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος φορέας που μόνος ή από κοινού με άλλους καθορίζει τους στόχους και τον τρόπο της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Όταν οι στόχοι και ο τρόπος της επεξεργασίας καθορίζονται από νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις, εθνικές ή κοινοτικές, ο υπεύθυνος της επεξεργασίας ή τα ειδικά κριτήρια για τον ορισμό του μπορούν να καθορίζονται από το εθνικό ή το κοινοτικό δίκαιο·

[...]»

5 Το άρθρο 3 της οδηγίας 95/46, με τίτλο «Πεδίο εφαρμογής», προβλέπει τα εξής:

«1. Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας εφαρμόζονται στην αυτοματοποιημένη, εν όλω ή εν μέρει, επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καθώς και στη μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία τέτοιων δεδομένων που περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε αρχείο.

2. Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας δεν εφαρμόζονται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα:

– η οποία πραγματοποιείται στο πλαίσιο δραστηριοτήτων που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, όπως οι δραστηριότητες που προβλέπονται στις διατάξεις των τίτλων V και VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και, εν πάση περιπτώσει, στην επεξεργασία δεδομένων που αφορά τη δημόσια ασφάλεια, την εθνική άμυνα, την ασφάλεια του κράτους (συμπεριλαμβανομένης και της οικονομικής ευημερίας του, εφόσον η επεξεργασία αυτή συνδέεται με θέματα ασφάλειας του κράτους) και τις δραστηριότητες του κράτους σε τομείς του ποινικού δικαίου,

[...]»

6 Το άρθρο 6 της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα πρέπει:

α) να υφίστανται σύννομη και θεμιτή επεξεργασία·

β) να συλλέγονται για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς και η μεταγενέστερη επεξεργασία τους να συμβιβάζεται με τους σκοπούς αυτούς. Η μεταγενέστερη επεξεργασία για ιστορικούς, στατιστικούς ή επιστημονικούς σκοπούς δεν θεωρείται ασυμβίβαστη εφόσον τα κράτη μέλη προβλέπουν κατάλληλες εγγυήσεις·

γ) να είναι κατάλληλα, συναφή προς το θέμα και όχι υπερβολικά σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους συλλέγονται και υφίστανται επεξεργασία·

δ) να είναι ακριβή και, εφόσον χρειάζεται, να ενημερώνονται· πρέπει να λαμβάνονται όλα τα εύλογα μέτρα ώστε δεδομένα ανακριβή ή ελλιπή σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους έχουν συλλεγεί ή υφίστανται κατόπιν επεξεργασία, να διαγράφονται ή να διορθώνονται·

ε) να διατηρούνται με μορφή που επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των προσώπων στα οποία αναφέρονται μόνο κατά τη διάρκεια περιόδου που δεν υπερβαίνει την απαιτούμενη για την επίτευξη των σκοπών για τους οποίους έχουν συλλεγεί ή για τους οποίους αργότερα υφίστανται επεξεργασία. Τα κράτη μέλη προβλέπουν κατάλληλες εγγυήσεις για τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που διατηρούνται πέραν της περιόδου αυτής για σκοπούς ιστορικούς, στατιστικούς ή επιστημονικούς.

2. Εναπόκειται στον υπεύθυνο της επεξεργασίας να εξασφαλίσει την τήρηση της παραγράφου 1.»

7 Το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μπορεί να γίνεται μόνον εάν:

- α) το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα έχει δώσει τη ρητή συγκατάθεσή του ή
[...]
- γ) είναι απαραίτητη για την τήρηση εκ του νόμου υποχρέωσης του υπευθύνου της επεξεργασίας ή
[...]
- ε) είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση έργου δημοσίου συμφέροντος ή εμπύκτοντος στην άσκηση δημοσίας εξουσίας που έχει ανατεθεί στον υπεύθυνο της επεξεργασίας ή στον τρίτο στον οποίο ανακοινώνονται τα δεδομένα ή
- στ) είναι απαραίτητη για την επίτευξη του εννόμου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος της επεξεργασίας ή ο τρίτος ή οι τρίτοι στους οποίους ανακοινώνονται τα δεδομένα, υπό τον όρο ότι δεν προέχει το συμφέρον ή τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα που χρήζουν προστασίας δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 1, της παρούσας οδηγίας.»

8 Το άρθρο 10 της οδηγίας 95/46 προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι ο υπεύθυνος της επεξεργασίας ή ο εκπρόσωπός του πρέπει να παρέχει στο πρόσωπο από το οποίο συλλέγονται δεδομένα που το αφορούν τουλάχιστον τις πληροφορίες που απαριθμούνται κατωτέρω, εκτός εάν το πρόσωπο αυτό έχει ήδη ενημερωθεί σχετικά:

- α) την ταυτότητα του υπευθύνου της επεξεργασίας και, ενδεχομένως, του εκπροσώπου του·
- β) τους σκοπούς της επεξεργασίας για την οποία προορίζονται τα δεδομένα·
- γ) οποιαδήποτε περαιτέρω πληροφορία, όπως:
 - τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων,
 - το κατά πόσον η παροχή των δεδομένων είναι υποχρεωτική ή όχι, καθώς και τις ενδεχόμενες συνέπειες της άρνησης παροχής τους,
 - την ύπαρξη δικαιώματος πρόσβασης στα δεδομένα που το αφορούν και δικαιώματος διόρθωσής τους,

εφόσον οι πληροφορίες αυτές είναι αναγκαίες, λόγω των ειδικών συνθηκών υπό τις οποίες συλλέγονται τα δεδομένα, ώστε να εξασφαλίζεται η θεμιτή επεξεργασία έναντι του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα.»

9 Το άρθρο 11 της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«1. Όταν τα δεδομένα δεν έχουν συλλεγεί από το πρόσωπο το οποίο αφορούν, τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι, ευθύς ως καταχωρηθούν τα δεδομένα ή, εάν προβλέπεται ανακοίνωσή τους σε τρίτους, το αργότερο κατά την πρώτη ανακοίνωσή τους, ο υπεύθυνος της επεξεργασίας ή ο εκπρόσωπός του πρέπει να παρέχει στο πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα τις εξής πληροφορίες, εκτός εάν το πρόσωπο αυτό έχει ήδη ενημερωθεί:

- α) την ταυτότητα του υπευθύνου της επεξεργασίας και, ενδεχομένως, του εκπροσώπου του·
- β) τους σκοπούς της επεξεργασίας·
- γ) οποιαδήποτε περαιτέρω πληροφορία, όπως:

- τις κατηγορίες των σχετικών δεδομένων,
- τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων,
- την ύπαρξη δικαιώματος πρόσβασης στα δεδομένα που το αφορούν και δικαιώματος διόρθωσής τους,

εφόσον οι πληροφορίες αυτές είναι αναγκαίες, λόγω των ειδικών συνθηκών υπό τις οποίες συλλέγονται τα δεδομένα, ώστε να εξασφαλίζεται η θεμιτή επεξεργασία έναντι του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα.

[...]

10 Το άρθρο 12 της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη εγγυώνται στα πρόσωπα στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα το δικαίωμα να λαμβάνουν από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας:

- α) ελεύθερα και απεριόριστα, σε εύλογα διαστήματα και χωρίς υπερβολική καθυστέρηση ή δαπάνη:
 - την επιβεβαίωση ότι υπάρχει ή όχι επεξεργασία δεδομένων που τα αφορούν καθώς και πληροφορίες, σχετικά τουλάχιστον με τους σκοπούς της επεξεργασίας, τις κατηγορίες δεδομένων υπό επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών στις οποίες ανακοινώνονται τα δεδομένα αυτά,
 - τη γνωστοποίηση, με εύληπτο τρόπο, των δεδομένων υπό επεξεργασία καθώς και των διαθέσιμων πληροφοριών σχετικά με την προέλευσή [τους],
 - την ενημέρωση σχετικά με τη λογική στην οποία στηρίζεται κάθε αυτοματοποιημένη επεξεργασία των δεδομένων τα οποία αναφέρονται στα πρόσωπα αυτά, τουλάχιστον στην περίπτωση των αυτοματοποιημένων αποφάσεων του άρθρου 15, παράγραφος 1,
- β) κατά περίπτωση, τη διόρθωση, τη διαγραφή ή το κλείδωμα των δεδομένων των οποίων η επεξεργασία δεν είναι σύμφωνη προς τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, ιδίως λόγω ελλειπών ή ανακριβών χαρακτήρα των δεδομένων·
- γ) την κοινοποίηση σε τρίτους, στους οποίους έχουν ανακοινωθεί τα δεδομένα, κάθε διόρθωσης, διαγραφής ή κλειδώματος που διενεργείται σύμφωνα με το στοιχείο β), εφόσον τούτο δεν είναι αδύνατον ή δεν προϋποθέτει δυσανάλογες προσπάθειες.»

11 Το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46 ορίζει τα ακόλουθα:

«Τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίζουν με νομοθετικά μέτρα την εμβέλεια των υποχρεώσεων και δικαιωμάτων που προβλέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, του άρθρου 10, του άρθρου 11, παράγραφος 1, και των άρθρων 12 και 21, όταν ο περιορισμός αυτός απαιτείται για τη διαφύλαξη:

[...]

- γ) της δημόσιας ασφάλειας·
- δ) της πρόληψης, διερεύνησης, διαπίστωσης και δίωξης παραβάσεων του ποινικού νόμου ή της δεοντολογίας των νομοθετικά κατοχυρωμένων επαγγελματιών·
- ε) σημαντικού οικονομικού ή χρηματοοικονομικού συμφέροντος κράτους μέλους ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των νομισματικών, δημοσιονομικών και φορολογικών θεμάτων·
- στ) αποστολής ελέγχου, επιθεώρησης ή ρυθμιστικών καθηκόντων που συνδέονται, έστω και ευκαιριακά, με την άσκηση δημόσιας εξουσίας στις περιπτώσεις που αναφέρονται στα στοιχεία γ), δ) και ε)·

[...]»

- 12 Το άρθρο 14 της οδηγίας 95/46 προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν στο πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα το δικαίωμα:

- α) τουλάχιστον στις περιπτώσεις του άρθρου 7, στοιχεία ε) και στ), να αντιτάσσεται ανά πάσα στιγμή, για επιτακτικούς και νόμιμους λόγους σχετικούς με την προσωπική του κατάσταση, στην επεξεργασία των δεδομένων που το αφορούν, εκτός εάν στην εθνική νομοθεσία ορίζεται άλλως. Σε περίπτωση αιτιολογημένης αντίταξης, η επεξεργασία δεν μπορεί πλέον να αφορά τα δεδομένα αυτά·

[...]»

- 13 Το άρθρο 17, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι ο υπεύθυνος της επεξεργασίας πρέπει να λαμβάνει τα κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα για την προστασία από τυχαία ή παράνομη καταστροφή, τυχαία απώλεια, αλλοίωση, απαγορευμένη διάδοση ή πρόσβαση, ιδίως εάν η επεξεργασία συμπεριλαμβάνει και διαβίβαση των δεδομένων μέσω δικτύου, και από κάθε άλλη μορφή αθέμιτης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Τα μέτρα αυτά πρέπει να εξασφαλίζουν, λαμβανομένης υπόψη της τεχνολογικής εξέλιξης και του κόστους εφαρμογής τους, επίπεδο ασφαλείας ανάλογο προς τους κινδύνους που απορρέουν από την επεξεργασία και τη φύση των δεδομένων που απολαύουν προστασίας.»

- 14 Το άρθρο 22 της ίδιας οδηγίας έχει ως εξής:

«Με την επιφύλαξη ενδεχόμενης άσκησης διοικητικής [προσφυγής], ιδίως ενώπιον της αρχής ελέγχου που αναφέρεται στο άρθρο 28, προτού επιληφθεί δικαστική αρχή, τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον δικαστηρίου σε περίπτωση παραβίασεως δικαιωμάτων κατοχυρωμένων από την εθνική νομοθεσία που εφαρμόζεται στη σχετική επεξεργασία.»

- 15 Το άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου ορίζει τα ακόλουθα:

«Πλην του κειμένου των υποβαλλομένων στο Δικαστήριο προδικαστικών ερωτημάτων, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περιλαμβάνει:

- α) συνοπτική έκθεση του αντικειμένου της διαφοράς, καθώς και των σχετικών διαπιστωθέντων από το αιτούν δικαστήριο πραγματικών περιστατικών ή, τουλάχιστον, έκθεση των πραγματικών στοιχείων στα οποία στηρίζονται τα ερωτήματα·
- β) το περιεχόμενο των δυνητικά εφαρμοστέων εν προκειμένω εθνικών διατάξεων και, ενδεχομένως, τη σχετική εθνική νομολογία·
- γ) έκθεση των λόγων που οδήγησαν το αιτούν δικαστήριο να υποβάλει ερωτήματα ως προς την ερμηνεία ή το κύρος ορισμένων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, καθώς και της κατά τη γνώμη του σχέσεως μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας στη διαφορά της κύριας δίκης εθνικής νομοθεσίας.»

Το σλοβακικό δίκαιο

- 16 Το άρθρο 19, παράγραφος 3, του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Σλοβακίας (στο εξής: Σύνταγμα), το οποίο περιλαμβάνεται στο τμήμα II που τιτλοφορείται «Θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες του ανθρώπου», προβλέπει τα εξής:

«Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από την παράνομη συλλογή και δημοσίευση ή άλλη κατάχρηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του.»

- 17 Το άρθρο 46, παράγραφοι 2 και 4, του Συντάγματος έχει ως ακολούθως:

«2. Όποιος ισχυρίζεται ότι στερήθηκε των δικαιωμάτων του από απόφαση δημόσιας αρχής μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο να ελέγξει τη νομιμότητα της εν λόγω απόφασης, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά. Πάντως, ο έλεγχος των αποφάσεων που αφορούν θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες δεν μπορεί να εξαιρεθεί από τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου.

[...]

4. Οι όροι και η διαδικασία της δικαστικής και άλλης νομικής προστασίας καθορίζονται με νόμο.»

18 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του νόμου 9/2010 περί διοικητικών ενστάσεων έχει ως εξής:

«Διοικητική ένσταση είναι η αναφορά με την οποία φυσικό ή νομικό πρόσωπο [...]:

α) ζητεί την προστασία των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του που προστατεύονται από τον νόμο, τα οποία θεωρεί ότι προσβάλλονται από πράξη ή παράλειψη [...] της δημόσιας αρχής,

β) επισημαίνει την ύπαρξη συγκεκριμένων ελαττωμάτων, ιδίως την παράβαση κανόνων δικαίου, η εξάλειψη των οποίων είναι ευθύνη της δημόσιας αρχής.»

19 Το άρθρο 135, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, όπως ισχύει στη διαφορά της κύριας δίκης, προβλέπει τα κατωτέρω:

«Το δικαστήριο δεσμεύεται επίσης από τις αποφάσεις του Ústavný súd [Slovenskej republiky (Συνταγματικού Δικαστηρίου της Δημοκρατίας της Σλοβακίας)] και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που αφορούν τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες.»

20 Το άρθρο 250ν, παράγραφοι 1 και 3, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ισχυρίζεται ότι τα προστατευόμενα από τον νόμο δικαιώματα και συμφέροντά του έχουν θιγεί από παράνομη παρέμβαση δημόσιας αρχής, εκτός από απόφαση, παρέμβαση που στρέφεται ευθέως εναντίον του ή παρήγαγε αποτελέσματα εναντίον του, μπορεί να ζητήσει δικαστική προστασία έναντι αυτής, εάν η εν λόγω παρέμβαση ή τα αποτελέσματά της εξακολουθούν να υφίστανται ή υπάρχει κίνδυνος επανάληψής τους.

[...]

3. Η ένδικη προσφυγή είναι παραδεκτή μόνον εφόσον ο προσφεύγων έχει εξαντλήσει τις διαδικασίες διοικητικής προσφυγής που προβλέπονται από τις διατάξεις ειδικού νόμου [...].»

21 Το άρθρο 164 του νόμου 563/2009 περί φορολογικής διοίκησης (φορολογικός κώδικας), όπως ισχύει στη διαφορά της κύριας δίκης, προβλέπει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της φορολογικής διοίκησης, οι φορολογικές αρχές, η διεύθυνση οικονομικών και το Υπουργείο Οικονομικών έχουν εξουσία να επεξεργάζονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των υποκείμενων στον φόρο, των εκπροσώπων τους και άλλων προσώπων σύμφωνα με τις διατάξεις ειδικού νόμου [...]. Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα μπορούν να γνωστοποιούνται μόνο στον δήμο υπό την ιδιότητά του ως φορολογική αρχή, στις οικονομικές αρχές και στο Υπουργείο Οικονομικών, καθώς και, όσον αφορά τη φορολογική διοίκηση και την εκπλήρωση των καθηκόντων της δυνάμει ειδικών νόμων [...], σε άλλα πρόσωπα, δικαστήρια ή όργανα τα οποία ενεργούν στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας. Επιτρέπεται η επεξεργασία, μέσω των πληροφοριακών συστημάτων [...], του επωνύμου και του ονόματος των φυσικών προσώπων, της διεύθυνσης κατοικίας τους και, σε περίπτωση που δεν έχουν λάβει αριθμό φορολογικού μητρώου κατά την εγγραφή, του εθνικού αριθμού ταυτοποίησής τους.»

22 Το άρθρο 8 του νόμου 479/2009, περί των αρμόδιων διοικητικών οργάνων του κράτους στον τομέα των φόρων και τελών, έχει ως εξής:

«Η διεύθυνση οικονομικών και η φορολογική διοίκηση εξουσιοδοτούνται να επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, σύμφωνα με την ειδική νομοθεσία [...], σχετικά με φυσικά πρόσωπα τα

οποία αφορούν πράξεις συνδεδεμένες με την εκτέλεση των καθηκόντων της φορολογικής διοίκησης κατά την έννοια του παρόντος νόμου ή της ειδικής νομοθεσίας. 1) Ο κατάλογος των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα παρατίθεται στο παράρτημα.»

23 Το άρθρο 4, παράγραφος 3, στοιχεία d, e και ο, του νόμου 333/2011, περί των αρμόδιων διοικητικών οργάνων του κράτους στον τομέα των φόρων, των εισφορών και των δασμών, προβλέπει τα κατωτέρω:

«3. Η διεύθυνση οικονομικών ασκεί τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

[...]

d) δημιουργεί, αναπτύσσει και διαχειρίζεται τα πληροφοριακά συστήματα της φορολογικής διοίκησης [...]· γνωστοποιεί στο Υπουργείο Οικονομικών την πρόθεσή της να ασκήσει δραστηριότητες σχετιζόμενες με τη δημιουργία και την ανάπτυξη τέτοιου είδους πληροφοριακών συστημάτων,

e) δημιουργεί και τηρεί κεντρικό μητρώο των οικονομικών φορέων και άλλων προσώπων που ασκούν δραστηριότητες στις οποίες εφαρμόζεται η τελωνειακή νομοθεσία και διασφαλίζει την εναρμόνισή του με τα αντίστοιχα μητρώα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δημιουργεί και τηρεί κεντρικό μητρώο των υποκείμενων στον φόρο, τηρεί και ενημερώνει τη βάση δεδομένων, δημιουργεί τα προαναφερόμενα μητρώα και τα τηρεί μέσω των πληροφοριακών συστημάτων της φορολογικής διοίκησης,

[...]

ο) ενημερώνει τους πολίτες για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους στον τομέα των εισφορών και των φόρων, καθώς και για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους βάσει ειδικού νόμου [...].»

24 Το άρθρο 5, παράγραφος 3, στοιχείο b, του νόμου 333/2011 ορίζει τα εξής:

«Το γραφείο της φορολογικής διοίκησης για τη δίωξη του εγκλήματος χρησιμοποιεί τα πληροφορικά συστήματα της φορολογικής διοίκησης, στα οποία αυτή συλλέγει, επεξεργάζεται, διατηρεί, μεταδίδει, χρησιμοποιεί, προστατεύει και διαγράφει, αφενός, τις πληροφορίες και τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα [...] που αφορούν όσους έχουν παραβιάσει τη φορολογική ή τελωνειακή νομοθεσία, ή εκείνους για τους οποίους υπάρχουν εύλογες υπόνοιες ότι παραβιάζουν τη φορολογική ή τελωνειακή νομοθεσία, ή εκείνους που, στο πλαίσιο της αρμοδιότητας της φορολογικής διοίκησης, έχουν διαταράξει, ή υπάρχουν εύλογες υπόνοιες ότι διαταράσσουν, τη δημόσια τάξη, καθώς και, αφετέρου, περαιτέρω πληροφορίες για τις εν λόγω παραβιάσεις της φορολογικής ή τελωνειακής νομοθεσίας ή την εν λόγω διατάραξη της δημόσιας τάξης. Οι εν λόγω πληροφορίες και τα εν λόγω δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα γνωστοποιούνται ή καθίστανται προσβάσιμα στη διεύθυνση οικονομικών, τη φορολογική αρχή ή την τελωνειακή υπηρεσία, στο μέτρο που απαιτείται για την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

25 Θεωρώντας ότι η εγγραφή του ονόματός του στον επίμαχο κατάλογο είχε ως συνέπεια την προσβολή των δικαιωμάτων του προσωπικότητας, ο P. Ruškár ζήτησε από το Najvyšší súd Slovenskej republiky (Ανώτατο Δικαστήριο της Σλοβακικής Δημοκρατίας), με προσφυγή της 9ης Ιανουαρίου 2014, και έπειτα με προσφυγή της 19ης Νοεμβρίου 2014, να υποχρεώσει τη διεύθυνση οικονομικών, τις υπαγόμενες σε αυτήν φορολογικές υπηρεσίες καθώς και το γραφείο της φορολογικής διοίκησης για τη δίωξη του εγκλήματος να μην περιλάβουν το όνομά του στον επίμαχο κατάλογο ή οποιονδήποτε άλλο αντίστοιχο κατάλογο καθώς και να απαλείψουν οποιαδήποτε μνεία σχετική με αυτόν από τους καταλόγους αυτούς και από το πληροφοριακό σύστημα της φορολογικής διοίκησης.

26 Κατά τον P. Ruškár, η διεύθυνση οικονομικών και το γραφείο της φορολογικής διοίκησης για τη δίωξη του εγκλήματος κατάρτισαν και χρησιμοποιούν τον επίμαχο κατάλογο, ο οποίος περιέχει –σύμφωνα με

τα στοιχεία του P. Ruškár–1 227 ονόματα φυσικών προσώπων, τα οποία προσδιορίζονται από τις δημόσιες αρχές με την έκφραση «biela kopa» (άσπρα άλογα). Η έκφραση αυτή χρησιμοποιείται για να δηλώσει ένα πρόσωπο που κατέχει εικονικά διευθυντική θέση. Καθένα από τα ανωτέρω φυσικά πρόσωπα συσχετίζεται καταρχήν, μέσω του εθνικού αριθμού ταυτοποίησής του και ενός αριθμού φορολογικού μητρώου, με ένα ή περισσότερα νομικά πρόσωπα, ο συνολικός αριθμός των οποίων ανέρχεται –σύμφωνα με τα στοιχεία του P. Ruškár– σε 3 369, στο εσωτερικό του οποίου ή των οποίων υποτίθεται ότι ασκεί τα καθήκοντά του για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

- 27 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η ύπαρξη του επίμαχου καταλόγου επιβεβαιώθηκε από το γραφείο της φορολογικής διοίκησης για τη δίωξη του εγκλήματος, το οποίο ωστόσο υποστηρίζει ότι ο εν λόγω κατάλογος σχεδιάστηκε από τη διεύθυνση οικονομικών.
- 28 Κατά το αιτούν δικαστήριο, ο επίμαχος κατάλογος προστατεύεται από την «απαγορευμένη διάδοση ή πρόσβαση» κατά την έννοια του άρθρου 17, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46, μέσω των κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων. Εντούτοις, ο P. Ruškár δεν υποστήριξε –ούτε με τα υπομνήματά του ούτε κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση– ότι έλαβε τον επίμαχο κατάλογο με τη νόμιμη συγκατάθεση της διεύθυνσης οικονομικών ή, κατά περίπτωση, του γραφείου της φορολογικής διοίκησης για τη δίωξη του εγκλήματος.
- 29 Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι το Najvyšší súd Slovenskej republiky (Ανώτατο Δικαστήριο της Σλοβακικής Δημοκρατίας) απέρριψε ως αβάσιμες τις προσφυγές του P. Ruškár και δύο άλλων προσώπων εγγεγραμμένων στον επίμαχο κατάλογο είτε για δικονομικούς λόγους, δηλαδή για τον λόγο ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν εξαντλήσει τις διαδικασίες διοικητικής προσφυγής που προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο, είτε για ουσιαστικούς λόγους.
- 30 Κατόπιν προσφυγών λόγω αντισυνταγματικότητας που άσκησαν εν συνεχεία ο P. Ruškár και αυτά τα δύο άλλα πρόσωπα, το Ústavný súd Slovenskej republiky (Συνταγματικό Δικαστήριο της Σλοβακικής Δημοκρατίας), στηριζόμενο μεταξύ άλλων στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, έκρινε ότι, αποφαινόμενο κατά τον τρόπο αυτό, το Najvyšší súd Slovenskej republiky (Ανώτατο Δικαστήριο της Σλοβακικής Δημοκρατίας) δεν έλαβε υπόψη διάφορα θεμελιώδη δικαιώματα των εν λόγω προσφευγόντων, δηλαδή, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής καθώς και το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Κατά συνέπεια, το Ústavný súd Slovenskej republiky (Συνταγματικό Δικαστήριο της Σλοβακικής Δημοκρατίας) εξαφάνισε το σύνολο των επίδικων αποφάσεων του Najvyšší súd Slovenskej republiky (Ανώτατου Δικαστηρίου της Σλοβακικής Δημοκρατίας) και ανέπεμψε τις υποθέσεις σε αυτό για έκδοση νέων αποφάσεων, υπενθυμίζοντάς του ότι δεσμεύεται από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στον τομέα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
- 31 Πάντως, κατά το Najvyšší súd Slovenskej republiky (Ανώτατο Δικαστήριο της Σλοβακικής Δημοκρατίας), το Ústavný súd Slovenskej republiky (Συνταγματικό Δικαστήριο της Σλοβακικής Δημοκρατίας) δεν συνεκτίμησε την κρίσιμη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης στον τομέα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
- 32 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Najvyšší súd Slovenskej republiky (Ανώτατο Δικαστήριο της Σλοβακικής Δημοκρατίας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη, κατά το οποίο κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα –επομένως και το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που κατοχυρώνεται από το άρθρο 1, παράγραφος 1, και επόμενες διατάξεις, της οδηγίας 95/46/EK– έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο άρθρο αυτό, την έννοια ότι αντίκειται προς αυτό εθνική διάταξη που εξαρτά τη δυνατότητα ασκήσεως πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, όπως είναι η ένδικη προσφυγή ενώπιον διοικητικού δικαστηρίου, από την προϋπόθεση ότι ο προσφεύγων, πριν κινήσει ένδικη διαδικασία προκειμένου να προστατεύσει τα δικαιώματά του και τις ελευθερίες του, πρέπει να έχει

εξαντλήσει τις διαδικασίες διοικητικής προσφυγής που προβλέπονται από τις διατάξεις ειδικού νόμου, όπως ο νόμος της Σλοβακίας περί διοικητικών προσφυγών;

- 2) Είναι δυνατόν να ερμηνευθεί το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και των επικοινωνιών, που κατοχυρώνεται από το άρθρο 7, και το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που κατοχυρώνεται από το άρθρο 8 του Χάρτη, σε περίπτωση φερόμενης προσβολής του δικαιώματος προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που θεσπίζεται, όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση, κυρίως από την προαναφερομένη οδηγία 95/46/EK, ιδίως:
- με την υποχρέωση των κρατών μελών να προστατεύουν το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 1, παράγραφος 1), καθώς και,
 - με την εξουσία των κρατών μελών να διατάσσουν την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όταν αυτή είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση έργου δημοσίου συμφέροντος (άρθρο 7, στοιχείο ε΄) ή για την επιδίωξη του εννόμου συμφέροντος του υπευθύνου της επεξεργασίας ή του τρίτου ή των τρίτων στους οποίους ανακοινώνονται τα δεδομένα,
 - λαμβανομένων υπόψη, επίσης, των εξαιρετικών εξουσιών του κράτους μέλους να περιορίζει την εμβέλεια των υποχρεώσεων και δικαιωμάτων (άρθρο 13, παράγραφος 1, στοιχεία ε΄ και στ΄), όταν ο περιορισμός αυτός απαιτείται για τη διαφύλαξη σημαντικού οικονομικού ή χρηματοοικονομικού συμφέροντος κράτους μέλους ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των νομισματικών, δημοσιονομικών και φορολογικών θεμάτων,

υπό την έννοια ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν, χωρίς τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου, να καταρτίζουν καταλόγους δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους σκοπούς της φορολογικής διοικήσεως, με αποτέλεσμα η απόκτηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τίθενται στη διάθεση δημόσιας αρχής για τους σκοπούς της καταπολεμήσεως της φορολογικής απάτης να είναι από μόνη της μη ασφαλής;

- 3) Δύναται κατάλογος φορολογικής αρχής κράτους μέλους που περιέχει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του προσφεύγοντος, η μη πρόσβαση στα οποία διασφαλίζεται με κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τη μη εξουσιοδοτημένη διάδοση ή πρόσβαση σύμφωνα με το άρθρο 17, παράγραφος 1, της προαναφερομένης οδηγίας 95/46/EK, τον οποίο ο προσφεύγων έχει αποκτήσει χωρίς τη νόμιμη συγκατάθεση της εν λόγω οικονομικής αρχής του κράτους μέλους, να θεωρηθεί παράνομο αποδεικτικό μέσο το οποίο δεν πρέπει να γίνει δεκτό από το εθνικό δικαστήριο σύμφωνα με την απαίτηση του δικαίου της Ένωσης περί δίκαιης δίκης που θεσπίζεται στο άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη;
- 4) Σε περίπτωση που η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε συγκεκριμένο τομέα είναι διαφορετική από την απάντηση που έχει δώσει επί του ίδιου ζητήματος το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνάδει με το προαναφερόμενο δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και δίκαιης δίκης (ιδίως με το ανωτέρω άρθρο 47 του Χάρτη) η διαδικασία που ακολουθεί ο εθνικός δικαστής και σύμφωνα με την οποία δίνεται προτεραιότητα, βάσει της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας που θεσπίζει το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ και το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, στη νομική ανάλυση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 33 Διαπιστώνεται εκ προοιμίου, βάσει των στοιχείων που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο, ότι τα δεδομένα που περιλαμβάνονται στον επίμαχο κατάλογο, δηλαδή, μεταξύ άλλων, τα ονόματα ορισμένων φυσικών προσώπων, στους οποίους συγκαταλέγεται και ο P. Ruškár, συνιστούν «δεδομένα προσωπικού

- χαρακτήρα» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας 95/46, καθόσον πρόκειται για «πληροφορίες που αναφέρονται σε φυσικό πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί» (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Satakunnan Markkinapörssi και Satamedia, C-73/07, EU:C:2008:727, σκέψη 35, καθώς και της 1ης Οκτωβρίου 2015, Bara κ.λπ., C-201/14, EU:C:2015:638, σκέψη 29).
- 34 Επομένως, οι επίμαχες στην κύρια δίκη συλλογή και χρήση των εν λόγω δεδομένων από τις διάφορες φορολογικές αρχές παρουσιάζουν αμφοτέρως τον χαρακτήρα «επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο β΄, της ίδιας οδηγίας (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 20ής Μαΐου 2003, Österreichischer Rundfunk κ.λπ., C-465/00, C-138/01 και C-139/01, EU:C:2003:294, σκέψη 64, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Huber, C-524/06, EU:C:2008:724, σκέψη 43, καθώς και της 1ης Οκτωβρίου 2015, Bara κ.λπ., C-201/14, EU:C:2015:638, σκέψη 29).
- 35 Εντούτοις, η Ισπανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η εν λόγω επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 95/46 κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας, σύμφωνα με το οποίο η εν λόγω οδηγία δεν εφαρμόζεται, εν πάση περιπτώσει, στην επεξεργασία δεδομένων που αφορά τη δημόσια ασφάλεια, την εθνική άμυνα, την ασφάλεια του κράτους, συμπεριλαμβανομένης και της οικονομικής ευημερίας του, εφόσον η επεξεργασία αυτή συνδέεται με θέματα ασφάλειας του κράτους, και τις δραστηριότητες του κράτους σε τομείς του ποινικού δικαίου.
- 36 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι οι ανωτέρω δραστηριότητες, που μνημονεύονται ως παραδείγματα στη διάταξη αυτή, είναι, σε όλες τις περιπτώσεις, δραστηριότητες που ασκούνται από τα κράτη ή από τις κρατικές αρχές και δεν αφορούν τους τομείς δραστηριότητας των ιδιωτών (βλ. αποφάσεις της 6ης Νοεμβρίου 2003, Lindqvist, C-101/01, EU:C:2003:596, σκέψη 43, καθώς και της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Satakunnan Markkinapörssi και Satamedia, C-73/07, EU:C:2008:727, σκέψη 41).
- 37 Το Δικαστήριο έχει κρίνει επίσης ότι οι δραστηριότητες που μνημονεύονται ως παραδείγματα στο άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 95/46 αποσκοπούν να ορίσουν το εύρος της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή εξαίρεσης, οπότε η εν λόγω εξαίρεση εφαρμόζεται μόνο στις δραστηριότητες οι οποίες μνημονεύονται ρητώς στη διάταξη αυτή ή μπορούν να υπαχθούν στην ίδια κατηγορία (βλ. απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2003, Lindqvist, C-101/01, EU:C:2003:596, σκέψη 44).
- 38 Στο μέτρο που καθιστά ανεφάρμοστο το καθεστώς που προβλέπει η οδηγία 95/46 για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αποκλίνοντας επομένως από τον πρωταρχικό σκοπό της οδηγίας αυτής, ο οποίος συνίσταται στην εξασφάλιση της προστασίας των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η εξαίρεση του άρθρου 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της εν λόγω οδηγίας πρέπει να ερμηνεύεται στενά.
- 39 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι τα επίμαχα δεδομένα συλλέγονται και χρησιμοποιούνται με σκοπό την είσπραξη του φόρου και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Εντούτοις, υπό την επιφύλαξη των ελέγχων που πρέπει να διενεργήσει το αιτούν δικαστήριο, δεν συνάγεται ότι η επεξεργασία των δεδομένων αυτών άπτεται της δημόσιας ασφάλειας, της εθνικής άμυνας ή της ασφάλειας του κράτους.
- 40 Επιπλέον, μολονότι δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι τα εν λόγω δεδομένα είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο ενδεχόμενης άσκησης ποινικών διώξεων κατά προσώπων που διέπραξαν παράβαση στον φορολογικό τομέα και των οποίων τα ονόματα περιλαμβάνονται στον επίμαχο κατάλογο, εντούτοις δεν προκύπτει ότι τα επίμαχα στην κύρια δίκη δεδομένα συνελέγησαν προς τον συγκεκριμένο σκοπό της άσκησης τέτοιων διώξεων ή στο πλαίσιο δραστηριοτήτων του κράτους σε τομείς του ποινικού δικαίου.
- 41 Εκτός αυτού, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι τα φορολογικά δεδομένα συνιστούν «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας 95/46 (βλ., συναφώς, απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2015, Bara κ.λπ., C-201/14, EU:C:2015:638, σκέψη 29).
- 42 Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται ότι το άρθρο 13, παράγραφος 1, στοιχείο ε΄, της οδηγίας 95/46 επιτρέπει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν νομοθετικά μέτρα προκειμένου να περιορίζουν την εμβέλεια

των υποχρεώσεων και δικαιωμάτων που προβλέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, του άρθρου 10, του άρθρου 11, παράγραφος 1, και των άρθρων 12 και 21 της εν λόγω οδηγίας, όταν ο περιορισμός αυτός απαιτείται για τη διαφύλαξη σημαντικού οικονομικού ή χρηματοοικονομικού συμφέροντος κράτους μέλους ή της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των νομισματικών, δημοσιονομικών και φορολογικών θεμάτων. Επομένως, η οδηγία 95/46 προβλέπει ρητώς, για φορολογικούς σκοπούς, περιορισμό της προστασίας των δεδομένων την οποία η ίδια παρέχει.

43 Πάντως, το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46 προϋποθέτει κατ' ανάγκη ότι τα εθνικά μέτρα στα οποία αυτή αναφέρεται, όπως τα αναγκαία για τη διαφύλαξη σημαντικού οικονομικού ή χρηματοοικονομικού συμφέροντος κράτους μέλους στον φορολογικό τομέα, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, *Tele2 Sverige και Watson κ.λπ.*, C-203/15 και C-698/15, EU:C:2016:970, σκέψη 73).

44 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, υπό την επιφύλαξη των ελέγχων που πρέπει να διενεργήσει το αιτούν δικαστήριο, επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 95/46.

Επί του πρώτου ερωτήματος

45 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 47 του Χάρτη έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι η άσκηση ένδικης προσφυγής από πρόσωπο επικαλούμενο προσβολή του δικαιώματός του στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα το οποίο κατοχυρώνεται στην οδηγία 95/46 εξαρτάται από την προηγούμενη εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής που προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο (στο εξής: προβλεπόμενες διαδικασίες διοικητικής προσφυγής).

Επί του παραδεκτού

46 Ο P. Ruškár και η Σλοβακική Κυβέρνηση αμφισβητούν το παραδεκτό του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος.

47 Ο P. Ruškár υποστηρίζει, μεταξύ άλλων, ότι το ζήτημα αυτό είναι υποθετικό στο μέτρο που, μετά την απόρριψη της πρώτης του προσφυγής από το αιτούν δικαστήριο με το σκεπτικό ότι παρέλειψε να υποβάλει διοικητική ένσταση, αυτός εξάντλησε, ήδη πριν ασκήσει τη δεύτερή του προσφυγή ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου, όλα τα διαθέσιμα μέσα παροχής έννομης προστασίας.

48 Ομοίως, η Σλοβακική Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι η απόφαση περί παραπομπής μνημονεύει τουλάχιστον δύο διαδικασίες τις οποίες κίνησε ο P. Ruškár, χωρίς να διευκρινίζει ποια από τις δύο αποτελεί αντικείμενο της παρούσας προδικαστικής παραπομπής. Από τις πληροφορίες που περιέχονται στη διάταξη περί παραπομπής δεν μπορεί να καθοριστεί αν υποβλήθηκε διοικητική ένσταση βάσει του νόμου 9/2010, περίπτωση κατά την οποία το πρώτο προδικαστικό ερώτημα θα έπρεπε να κριθεί απαράδεκτο λόγω της υποθετικής του φύσης.

49 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ αυτού και των εθνικών δικαστηρίων την οποία έχει θεσμοθετήσει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, εναπόκειται μόνο στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο εκδικάζει τη διαφορά και πρέπει να αναλάβει την ευθύνη της δικαστικής απόφασης που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, με γνώμονα τις ιδιομορφίες της υπόθεσης, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής απόφασης για να είναι σε θέση να εκδώσει την απόφασή του όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Επομένως, εφόσον τα ερωτήματα που τίθενται αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο οφείλει καταρχήν να αποφανθεί (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 26ης Απριλίου 2017, *Stichting Brein*, C-527/15, EU:C:2017:300, σκέψη 55 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

50 Τα ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που έχει υποβάλει το εθνικό δικαστήριο εντός του πραγματικού και κανονιστικού πλαισίου το οποίο έχει προσδιορίσει με δική του ευθύνη, και του οποίου την ακρίβεια δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο, θεωρούνται κατά τεκμήριο λυσιτελή (βλ. απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, *YS κ.λπ.*, C-141/12 και C-372/12, EU:C:2014:2081, σκέψη 63). Το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αίτηση εθνικού δικαστηρίου για την έκδοση

προδικαστικής απόφασης μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσης ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 26ης Απριλίου 2017, Stichting Brein, C-527/15, EU:C:2017:300, σκέψη 56 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

51 Ωστόσο, δεν συντρέχει τέτοια περίπτωση εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, όπως επισημαίνεται με τις σκέψεις 29 και 30 της παρούσας απόφασης, από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι το Najvyšší súd Slovenskej republiky (Ανώτατο Δικαστήριο της Σλοβακικής Δημοκρατίας) απέρριψε, σε πρώτο στάδιο, τις προσφυγές που άσκησαν ο P. Ruškár και δύο άλλα πρόσωπα με το σκεπτικό, μεταξύ άλλων, ότι οι εν λόγω προσφεύγοντες δεν είχαν εξαντλήσει τις προβλεπόμενες διαδικασίες διοικητικής προσφυγής, καθώς και ότι οι αποφάσεις αυτές εξαφανίστηκαν από το Ústavný súd Slovenskej republiky (Συνταγματικό Δικαστήριο της Σλοβακικής Δημοκρατίας)].

52 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν προκύπτει προδήλως ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που ζητεί το αιτούν δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης.

53 Επομένως, το πρώτο ερώτημα είναι παραδεκτό.

Επί της ουσίας

54 Το άρθρο 22 της οδηγίας 95/46 επιβάλλει ρητώς στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέπουν ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον δικαστηρίου σε περίπτωση προσβολής δικαιωμάτων κατοχυρωμένων από την εθνική νομοθεσία που εφαρμόζεται στη σχετική επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

55 Η εν λόγω οδηγία δεν περιέχει καμία διάταξη η οποία να διέπει ειδικά τις προϋποθέσεις άσκησης της εν λόγω προσφυγής, αλλά ούτε και αποκλείει το ενδεχόμενο το εθνικό δίκαιο να προβλέπει και διαδικασίες διοικητικής προσφυγής. Αντιθέτως, παρατηρείται ότι το εν λόγω άρθρο 22 ορίζει ρητώς ότι «με την επιφύλαξη ενδεχόμενης άσκησης διοικητικής [προσφυγής], ιδίως ενώπιον της αρχής ελέγχου που αναφέρεται στο άρθρο 28 [της οδηγίας 95/46], προτού επιληφθεί δικαστική αρχή», τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον δικαστηρίου.

56 Πρέπει ωστόσο να καθοριστεί αν το άρθρο 47 του Χάρτη έχει την έννοια ότι απαγορεύει στα κράτη μέλη να προβλέπουν την εξάντληση των προβλεπόμενων διαδικασιών διοικητικής προσφυγής ως προαπαιτούμενο για την άσκηση τέτοιας δικαστικής προσφυγής.

57 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, εναπόκειται στα δικαστήρια των κρατών μελών, δυνάμει της διαλαμβανόμενης στο άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ αρχής της καλόπιστης συνεργασίας, να διασφαλίζουν τη δικαστική προστασία των δικαιωμάτων τα οποία αντλούν οι ιδιώτες από το δίκαιο της Ένωσης, ενώ το άρθρο 19, παράγραφος 1, ΣΕΕ επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέπουν τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που είναι αναγκαία για να διασφαλίζεται η αποτελεσματική δικαστική προστασία στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 8ης Νοεμβρίου 2016, Lesoochranárske zoskupenie VLK, C-243/15, EU:C:2016:838, σκέψη 50, και της 26ης Ιουλίου 2017, Sacko, C-348/16, EU:C:2017:591, σκέψη 29).

58 Η υποχρέωση αυτή που επιβάλλεται στα κράτη μέλη αντιστοιχεί στο δικαίωμα του άρθρου 47 του Χάρτη, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου» και κατά το οποίο κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου (βλ., συναφώς, απόφαση της 16ης Μαΐου 2017, Berlioz Investment Fund, C-682/15, EU:C:2017:373, σκέψη 44, και της 26ης Ιουλίου 2017, Sacko, C-348/16, EU:C:2017:591, σκέψη 30).

59 Επομένως, όταν τα κράτη μέλη καθορίζουν τους δικονομικούς κανόνες που διέπουν τα ένδικα βοηθήματα με τα οποία εξασφαλίζεται η προστασία των δικαιωμάτων που απονέμονται από την οδηγία 95/46, πρέπει να εγγυώνται την τήρηση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής και

πρόσβασης σε αμερόληπτο δικαστήριο, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, το οποίο αποτελεί επιβεβαίωση της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 15ης Σεπτεμβρίου 2016, *Star Storage* κ.λπ., C-439/14 και C-488/14, EU:C:2016:688, σκέψη 46, καθώς και της 26ης Ιουλίου 2017, *Sacko*, C-348/16, EU:C:2017:591, σκέψη 31).

- 60 Επομένως, τα χαρακτηριστικά της προσφυγής του άρθρου 22 της οδηγίας 95/46 πρέπει να καθορίζονται τηρουμένου του άρθρου 47 του Χάρτη (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 17ης Δεκεμβρίου 2015, *Tall*, C-239/14, EU:C:2015:824, σκέψη 51, και της 26ης Ιουλίου 2017, *Sacko*, C-348/16, EU:C:2017:591, σκέψη 31).
- 61 Εν προκειμένω, στη διαφορά της κύριας δίκης δεν αμφισβητείται ότι το γεγονός ότι το παραδεκτό δικαστικής προσφυγής η οποία ασκείται από πρόσωπο επικαλούμενο προσβολή του δικαιώματός του στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που κατοχυρώνεται στην οδηγία 95/46 εξαρτάται από την προηγούμενη εξάντληση των προβλεπόμενων διαδικασιών διοικητικής προσφυγής συνιστά πρόσθετη απαίτηση της εθνικής νομοθεσίας για την πρόσβαση στο δικαστήριο. Όπως επισήμανε και η γενική εισαγγελέας με το σημείο 53 των προτάσεών της, η εν λόγω δικονομική προϋπόθεση καθυστερεί την πρόσβαση στην άσκηση δικαστικής προσφυγής και μπορεί να προκαλέσει πρόσθετα έξοδα.
- 62 Επομένως, η υποχρέωση εξάντλησης των προβλεπόμενων διαδικασιών διοικητικής προσφυγής συνιστά, ως προαπαιτούμενο για την άσκηση δικαστικής προσφυγής, περιορισμό του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου κατά την έννοια του άρθρου 47 του Χάρτη, ο οποίος, κατά το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, δικαιολογείται μόνον εφόσον προβλέπεται από τον νόμο, σέβεται το βασικό περιεχόμενο του εν λόγω δικαιώματος και, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, είναι αναγκαίος και ανταποκρίνεται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων (βλ., συναφώς, απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2016, *Star Storage* κ.λπ., C-439/14 και C-488/14, σκέψη 49).
- 63 Διαπιστώνεται ότι, όπως προκύπτει από τη διάταξη περί παραπομπής, στην υπόθεση της κύριας δίκης η νομική βάση της υποχρέωσης εξάντλησης των προβλεπόμενων διαδικασιών διοικητικής προσφυγής θεσπίζεται από το άρθρο 250ν, παράγραφος 3, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, οπότε πρέπει να θεωρηθεί ότι προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία (βλ., συναφώς, απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2016, *Star Storage* κ.λπ., C-439/14 και C-488/14, σκέψη 50 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 64 Επιπλέον, η υποχρέωση αυτή δεν θίγει το βασικό περιεχόμενο του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής που κατοχυρώνει το άρθρο 47 του Χάρτη. Συγκεκριμένα, η εν λόγω υποχρέωση δεν θέτει υπό αμφισβήτηση το δικαίωμα αυτό καθαυτό. Επιβάλλει απλώς μία πρόσθετη διαδικαστική πράξη προκειμένου να καταστεί δυνατή η άσκησή του.
- 65 Εντούτοις, πρέπει ακόμα να εξακριβωθεί αν η υποχρέωση εξάντλησης των προβλεπόμενων διαδικασιών διοικητικής προσφυγής ανταποκρίνεται σε στόχο γενικού ενδιαφέροντος και, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, αν σέβεται την αρχή της αναλογικότητας κατά την έννοια του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη.
- 66 Από τη διάταξη περί παραπομπής και από τις παρατηρήσεις της Σλοβακικής Κυβέρνησης προκύπτει ότι οι λόγοι για τους οποίους προβλέφθηκε υποχρεωτικά η υποβολή διοικητικής ένστασης πριν την άσκηση δικαστικής προσφυγής συναρτώνται, αφενός, με τη βούληση να παρέχεται η δυνατότητα στη διοικητική αρχή, εφόσον δέχεται τα επιχειρήματα του ενιστάμενου, να άρει ταχύτερα μια παράνομη κατάσταση έχοντας διαπιστώσει το βάσιμο της εν λόγω ένστασης, καθώς και να αποφεύγει απρόοπτες προσφυγές. Αφετέρου, οι λόγοι αυτοί συναρτώνται με το γεγονός ότι η ανωτέρω υποχρέωση συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα της δικαστικής διαδικασίας καθόσον, αν η οικεία αρχή δεν συμμαρτίζεται την άποψη του ενιστάμενου ή αν ο τελευταίος ασκήσει εν συνεχεία ένδικη προσφυγή, το δικαστήριο θα έχει στην περίπτωση αυτή τη δυνατότητα να στηριχθεί στον ήδη υφιστάμενο διοικητικό φάκελο.
- 67 Επομένως, προκύπτει ότι η υποχρέωση εξάντλησης των προβλεπόμενων διαδικασιών διοικητικής προσφυγής αποβλέπει στην αποσυμφόρηση των δικαστηρίων από διαφορές δυνάμενες να επιλυθούν απευθείας ενώπιον της οικείας διοικητικής αρχής καθώς και να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των

δικαστικών διαδικασιών όσον αφορά τις διαφορές στις οποίες ασκείται ένδικη προσφυγή παρά το γεγονός ότι έχει ήδη υποβληθεί διοικητική ένσταση. Κατά συνέπεια, η εν λόγω υποχρέωση επιδιώκει θεμιτούς σκοπούς γενικού ενδιαφέροντος.

- 68 Όπως προκύπτει από το σημείο 62 των προτάσεων της γενικής εισαγγελείας, η υποχρέωση εξάντλησης των προβλεπόμενων διαδικασιών διοικητικής προσφυγής είναι πρόσφορη για την επίτευξη των σκοπών αυτών, καθόσον δεν προκύπτει ότι υφίσταται κάποιο ηπιότερο μέσο το οποίο θα μπορούσε να υλοποιήσει εξίσου αποτελεσματικά τους σκοπούς αυτούς.
- 69 Επιπλέον, δεν συνάγεται ότι υφίσταται πρόδηλη δυσαναλογία μεταξύ των σκοπών αυτών και των ενδεχομένων μειονεκτημάτων που προκαλεί η υποχρέωση εξάντλησης των προβλεπόμενων διαδικασιών διοικητικής προσφυγής (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 18ης Μαρτίου 2010, *Alassini κ.λπ.*, C-317/08 έως C-320/08, EU:C:2010:146, σκέψη 65).
- 70 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, η οποία επιβεβαιώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, δεν αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία εξαρτά την άσκηση δικαστικής προσφυγής στον τομέα των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και των καταναλωτικών υπηρεσιών από την προηγούμενη διεξαγωγή εξώδικης διαδικασίας συμβιβασμού και διαμεσολάβησης, όταν οι διαδικασίες αυτές δεν καταλήγουν σε δεσμευτική για τα εμπλεκόμενα μέρη απόφαση, δεν καθυστερούν ουσιωδώς την άσκηση ενδίκου βοηθήματος, αναστέλλουν την απόσβεση των οικείων δικαιωμάτων και δεν προκαλούν έξοδα, ή προκαλούν ελάχιστα έξοδα, στα ενδιαφερόμενα μέρη, εφόσον πάντως η ηλεκτρονική οδός δεν αποτελεί το μοναδικό μέσο πρόσβασης στις εν λόγω διαδικασίες και είναι δυνατή η λήψη προσωρινών μέτρων σε εξαιρετικές περιπτώσεις στις οποίες το επείγον της κατάστασης το επιβάλλει (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 18ης Μαρτίου 2010, *Alassini κ.λπ.*, C-317/08 έως C-320/08, EU:C:2010:146, σκέψη 67, καθώς και της 14ης Ιουνίου 2017, *Menini και Rampanelli*, C-75/16, EU:C:2017:457, σκέψη 61).
- 71 Οι διαφορετικές αυτές προϋποθέσεις εφαρμόζονται *mutatis mutandis* στην επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης υποχρέωση εξάντλησης των προβλεπόμενων διαδικασιών διοικητικής προσφυγής.
- 72 Επομένως, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξετάσει μήπως οι συγκεκριμένοι όροι κίνησης των προβλεπόμενων στο σλοβακικό δίκαιο διαδικασιών διοικητικής προσφυγής επηρεάζουν δυσανάλογα το κατοχυρούμενο στο άρθρο 47 του Χάρτη δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου.
- 73 Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται ότι ο P. Ruškár προέβαλε μεταξύ άλλων την ύπαρξη αβεβαιότητας ως προς το ζήτημα αν η προθεσμία άσκησης ένδικης προσφυγής αρχίζει να τρέχει πριν την έκδοση απόφασης επί προσφυγής ασκηθείσας ενώπιον της οικείας διοικητικής αρχής. Αν τούτο ισχύει, η υποχρέωση εξάντλησης των προβλεπόμενων διαδικασιών διοικητικής προσφυγής, η οποία ενδέχεται να εμποδίσει την πρόσβαση στη δικαστική προστασία, δεν είναι σύμφωνη με το κατοχυρούμενο στο άρθρο 47 του Χάρτη δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας ενώπιον δικαστηρίου.
- 74 Όσον αφορά τις καθυστερήσεις, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη προβλέπει το δικαίωμα κάθε προσώπου να εκδικάζεται η υπόθεσή του εντός εύλογης προθεσμίας. Μολονότι το δικαίωμα αυτό αφορά τη δικαστική διαδικασία αυτή καθαυτήν, εντούτοις δεν θα πρέπει βεβαίως να μπορεί να φαλκιδευθεί μέσω της πρόβλεψης προϋποθέσεων για την άσκηση ένδικης προσφυγής.
- 75 Όσον αφορά τα έξοδα που θα μπορούσαν να προκύψουν από την προηγούμενη διοικητική ένσταση, όπως επισήμανε και η γενική εισαγγελέας με τα σημεία 68 και 69 των προτάσεών της, μολονότι επιτρέπεται καταρχήν στα κράτη μέλη να επιβάλλουν εύλογα τέλη για τη διεξαγωγή των διοικητικών διαδικασιών, εντούτοις τα τέλη αυτά δεν μπορεί να είναι τόσο υψηλά ώστε να αποτελούν εμπόδιο για την άσκηση του κατοχυρούμενου στο άρθρο 47 του Χάρτη δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προσφυγής. Συναφώς, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι το τέλος αυτό προστίθεται στα έξοδα της δικαστικής διαδικασίας.
- 76 Κατόπιν των προεκτεθέντων, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο πρώτο ερώτημα είναι ότι το άρθρο 47 του Χάρτη έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι η άσκηση ένδικης προσφυγής από πρόσωπο επικαλούμενο προσβολή του δικαιωμάτος του στην

προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα το οποίο κατοχυρώνεται στην οδηγία 95/46 εξαρτάται από την προηγούμενη εξάντληση των προβλεπόμενων διαδικασιών διοικητικής προσφυγής, υπό την προϋπόθεση ότι οι συγκεκριμένοι όροι κίνησης των εν λόγω διαδικασιών δεν επηρεάζουν δυσανάλογα το κατοχυρούμενο στη διάταξη αυτή δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας ενώπιον δικαστηρίου. Η εξάντληση των προβλεπόμενων διαδικασιών διοικητικής προσφυγής πρέπει, μεταξύ άλλων, να μην καθυστερεί ουσιωδώς την άσκηση ενδίκου βοηθήματος, να αναστέλλει την απόσβεση των οικείων δικαιωμάτων και να μην προκαλεί υπερβολικά έξοδα.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 77 Με το τρίτο ερώτημα, το οποίο πρέπει να εξεταστεί δεύτερο, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 47 του Χάρτη έχει την έννοια ότι απαγορεύει στα εθνικά δικαστήρια να απορρίπτουν, ως μέσο απόδειξης της παράβασης των προβλεπόμενων στην οδηγία 95/46 κανόνων προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, έναν κατάλογο, όπως είναι ο επίμαχος στην κύρια δίκη, τον οποίο προσκομίζει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο και ο οποίος περιέχει προσωπικά δεδομένα που το αφορούν, στην περίπτωση κατά την οποία το πρόσωπο αυτό απέκτησε τον κατάλογο αυτό χωρίς τη νόμιμη συγκατάθεση του υπεύθυνου επεξεργασίας των δεδομένων αυτών.

Επί του παραδεκτού

- 78 Διάφοροι μετέχοντες και ενδιαφερόμενοι ο οποίοι υπέβαλαν παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου φρονούν ότι το τρίτο προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο.
- 79 Αφενός, κατά τον P. Ruškár και τη Σλοβακική Κυβέρνηση, το ερώτημα αυτό δεν έχει καμία σχέση με το δίκαιο της Ένωσης, καθόσον δεν υπάρχει ρύθμιση της Ένωσης σχετική με τη νομιμότητα των αποδεικτικών μέσων.
- 80 Η επιχειρηματολογία όμως αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή.
- 81 Συγκεκριμένα, διαπιστώνεται ότι ο P. Ruškár ζητεί τον δικαστικό έλεγχο μέτρου των σλοβακικών φορολογικών αρχών, δηλαδή της κατάρτισης του επίμαχου καταλόγου μέσω του οποίου, όπως αυτός ισχυρίζεται, προσβλήθηκαν τα δικαιώματα που του αναγνωρίζει η οδηγία 95/46.
- 82 Η εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου απόρριψη του επίμαχου στην κύρια δίκη αποδεικτικού μέσου για τον μοναδικό λόγο ότι ο P. Ruškár απέκτησε το μέσο αυτό χωρίς τη νόμιμη συγκατάθεση του υπεύθυνου της επεξεργασίας συνιστά περιορισμό του προβλεπόμενου στο άρθρο 22 της οδηγίας 95/46 δικαιώματος δικαστικής προσφυγής καθώς και του κατοχυρούμενου στο άρθρο 47 του Χάρτη δικαιώματος πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου.
- 83 Αφετέρου, η Τσεχική Κυβέρνηση εξέφρασε αμφιβολίες ως προς την κρισιμότητα του τρίτου ερωτήματος για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, στο μέτρο κατά το οποίο μία εκ των διοικητικών αρχών που είναι διάδικος της παρούσας διαφοράς, δηλαδή το γραφείο της φορολογικής διοίκησης για τη δίωξη του εγκλήματος, δεν αμφισβητεί την ύπαρξη του επίμαχου καταλόγου. Επομένως, στη διαφορά της κύριας δίκης δεν τίθεται ζήτημα σχετικό με την ύπαρξη του επίμαχου καταλόγου, οπότε δεν επιβάλλεται να αποφανθεί το Δικαστήριο επί του παραδεκτού του συγκεκριμένου καταλόγου ως αποδεικτικού μέσου.
- 84 Συναφώς, αρκεί η διαπίστωση ότι το αιτούν δικαστήριο δεν έχει αποφανθεί επί των περιστάσεων που περιβάλλουν την κατάρτιση του επίμαχου καταλόγου.
- 85 Υπό τις συνθήκες αυτές, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που υπενθυμίζεται με τις σκέψεις 49 και 50 της παρούσας απόφασης, δεν προκύπτει προδήλως ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 86 Κατόπιν των προεκτεθέντων, το τρίτο ερώτημα πρέπει να κριθεί παραδεκτό.

Επί της ουσίας

- 87 Όπως επισημάνθηκε με τη σκέψη 82 της παρούσας απόφασης, η απόρριψη καταλόγου, όπως ο επίμαχος στην κύρια δίκη, ως μέσου απόδειξης της παράβασης των κανόνων προστασίας των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει η οδηγία 95/46 συνιστά περιορισμό του κατοχυρούμενου στο άρθρο 47 του Χάρτη δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας ενώπιον δικαστηρίου.
- 88 Από τη σκέψη 62 της παρούσας απόφασης προκύπτει ότι ο περιορισμός αυτός δικαιολογείται, σύμφωνα με το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, μόνον εφόσον προβλέπεται από τον νόμο, σέβεται το βασικό περιεχόμενο του εν λόγω δικαιώματος και, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, είναι αναγκαίος και ανταποκρίνεται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών τρίτων.
- 89 Ως εκ τούτου, προτού το αιτούν δικαστήριο μπορέσει να απορρίψει τον επίμαχο κατάλογο ως αποδεικτικό μέσο, οφείλει καταρχάς να βεβαιωθεί ότι αυτός ο περιορισμός του δικαιώματος αποτελεσματικής ένδικης προσφυγής προβλέπεται όντως από το εθνικό δίκαιο.
- 90 Εν συνεχεία, το δικαστήριο αυτό θα πρέπει να εξετάσει αν η απόρριψη αυτή θίγει το βασικό περιεχόμενο του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνει το άρθρο 47 του Χάρτη. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει μεταξύ άλλων να εξακριβώσει αν η ύπαρξη του επίμαχου καταλόγου και το γεγονός ότι σε αυτόν περιλαμβάνονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν τον P. Ruškár αμφισβητούνται στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης και, ενδεχομένως, αν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο διαθέτει άλλα σχετικά αποδεικτικά μέσα.
- 91 Τέλος, το εν λόγω δικαστήριο θα πρέπει να εκτιμήσει κατά πόσον η απόρριψη του επίμαχου καταλόγου ως αποδεικτικού μέσου είναι αναγκαία και ανταποκρίνεται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών τρίτων.
- 92 Συναφώς, προκύπτει ότι ο σκοπός που έγκειται στην αποφυγή της μη επιτρεπόμενης χρήσης εσωτερικών εγγράφων στο πλαίσιο δικαστικής διαδικασίας ενδέχεται να συνιστά θεμιτό στόχο γενικού ενδιαφέροντος (βλ., συναφώς, διατάξεις της 23ης Οκτωβρίου 2002, Αυστρία κατά Συμβουλίου, C-445/00, EU:C:2002:607, σκέψη 12, της 23ης Μαρτίου 2007, Stadtgemeinde Frohnleiten και Gemeindebetriebe Frohnleiten, C-221/06, EU:C:2007:185, σκέψη 19, καθώς και της 29ης Ιανουαρίου 2009, Donnici κατά Κοινοβουλίου, C-9/08, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2009:40, σκέψη 13). Επιπλέον, όταν ένας κατάλογος όπως ο επίμαχος στην κύρια δίκη θεωρείται εμπιστευτικός και περιλαμβάνει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και άλλων φυσικών προσώπων, υπάρχει ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων των εν λόγω προσώπων.
- 93 Μολονότι η απόρριψη ως αποδεικτικού μέσου ενός καταλόγου όπως ο επίμαχος στην κύρια δίκη, ο οποίος αποκτήθηκε χωρίς τη νόμιμη συγκατάθεση του υπεύθυνου επεξεργασίας των περιεχόμενων στον κατάλογο δεδομένων, είναι πρόσφορη για την επίτευξη των ανωτέρω σκοπών, εντούτοις το αιτούν δικαστήριο οφείλει να εξακριβώσει μήπως η απόρριψη αυτή επηρεάζει δυσανάλογα το κατοχυρούμενο στο άρθρο 47 του Χάρτη δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου.
- 94 Πάντως, τουλάχιστον στην περίπτωση κατά την οποία το πρόσωπο του οποίου τα προσωπικά δεδομένα περιλαμβάνονται στον κατάλογο διαθέτει δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα αυτά, η απόρριψη αυτή είναι δυσανάλογη προς τους ίδιους αυτούς σκοπούς.
- 95 Συναφώς, επισημαίνεται ότι το άρθρο 12 της οδηγίας 95/46 εξασφαλίζει σε κάθε πρόσωπο δικαίωμα πρόσβασης στα συλλεγόμενα δεδομένα που το αφορούν. Εκτός αυτού, από τα άρθρα 10 και 11 της οδηγίας 95/46 προκύπτει ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας των δεδομένων αυτών οφείλει να παρέχει στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα ορισμένες πληροφορίες σχετικές με την επεξεργασία αυτή.
- 96 Μολονότι το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46 επιτρέπει τον περιορισμό των κατοχυρούμενων στα άρθρα 11 και 12 της οδηγίας αυτής δικαιωμάτων, όταν ο περιορισμός αυτός συνιστά αναγκαίο μέτρο για τη διαφύλαξη μεταξύ άλλων της πρόληψης, της διερεύνησης, της διαπίστωσης και της δίωξης παραβάσεων του ποινικού νόμου ή σημαντικού οικονομικού ή χρηματοοικονομικού συμφέροντος κράτους μέλους, συμπεριλαμβανομένων των φορολογικών θεμάτων, καθώς και της αποστολής ελέγχου, επιθεωρήσεως ή ρυθμιστικών καθηκόντων, εντούτοις, το

εν λόγω άρθρο 13 απαιτεί ρητώς τέτοιου είδους περιορισμοί να επιβάλλονται με διάταξη νόμου (βλ., συναφώς, απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2015, Bara κ.λπ., C-201/14, EU:C:2015:638, σκέψη 39).

- 97 Επομένως, προκειμένου να εκτιμηθεί η αναλογικότητα της απόρριψης του επίμαχου καταλόγου ως αποδεικτικού μέσου, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να εξετάσει κατά πόσον η εθνική του νομοθεσία περιορίζει ή όχι, σε σχέση με τα δεδομένα του καταλόγου αυτού, τα δικαιώματα ενημέρωσης και πρόσβασης που προβλέπουν τα άρθρα 10 έως 12 της οδηγίας 95/46 και κατά πόσον ο περιορισμός αυτός είναι ενδεχομένως δικαιολογημένος. Επιπλέον, ακόμη και σε περίπτωση που τούτο ισχύει και που εντοπίζονται στοιχεία τα οποία συνηγορούν υπέρ της ύπαρξης θεμιτού συμφέροντος για την ενδεχόμενη εμπιστευτικότητα του επίμαχου καταλόγου, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να εξακριβώσουν κατά περίπτωση αν τα στοιχεία αυτά υπερισχύουν του συμφέροντος στην προστασία των δικαιωμάτων του ιδιώτη και αν υπάρχουν, στο πλαίσιο της διαδικασίας ενώπιον του δικαστηρίου αυτού, άλλα μέσα εξασφάλισης της εν λόγω εμπιστευτικότητας, ειδικότερα όσον αφορά τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των άλλων φυσικών προσώπων που περιλαμβάνονται στον κατάλογο αυτόν.
- 98 Βάσει των προεκτεθέντων, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο τρίτο ερώτημα είναι ότι το άρθρο 47 του Χάρτη έχει την έννοια ότι απαγορεύει στα εθνικά δικαστήρια να απορρίπτουν, ως μέσο απόδειξης της παράβασης των προβλεπόμενων στην οδηγία 95/46 κανόνων προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, έναν κατάλογο, όπως είναι ο επίμαχος στην κύρια δίκη, τον οποίο προσκομίζει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο και ο οποίος περιέχει προσωπικά δεδομένα που το αφορούν, στην περίπτωση κατά την οποία το πρόσωπο αυτό απέκτησε τον κατάλογο αυτό χωρίς τη νόμιμη συγκατάθεση του υπεύθυνου επεξεργασίας των δεδομένων αυτών, εκτός εάν η απόρριψη αυτή προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία και σέβεται τόσο το βασικό περιεχόμενο του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής όσο και την αρχή της αναλογικότητας.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 99 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν η οδηγία 95/46 και τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις αρχές κράτους μέλους με σκοπό την είσπραξη του φόρου και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, όπως είναι η επεξεργασία η οποία πραγματοποιείται στην υπόθεση της κύριας δίκης μέσω της κατάρτισης του επίμαχου καταλόγου, χωρίς τη συγκατάθεση των ενδιαφερόμενων προσώπων.

Επί του παραδεκτού

- 100 Κατά τον P. Ruškár, το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα είναι υποθετικό και δεν ασκεί επιρροή στην επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί αποκλειστικά και μόνο να διευκρινιστεί το ζήτημα αν η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τη διεύθυνση οικονομικών είναι επιτρεπτή εν γένει, αλλά δεν αφορά συγκεκριμένα τον επίμαχο κατάλογο, ο οποίος σχεδιάστηκε από τη διεύθυνση οικονομικών χωρίς να υπάρχει σχετική νομική βάση.
- 101 Πρέπει εντούτοις να γίνει δεκτό, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που υπενθυμίζεται με τις σκέψεις 49 και 50 της παρούσας απόφασης και των στοιχείων που περιέχει η διάταξη περί παραπομπής, ότι δεν προκύπτει προδήλως ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης.

Επί της ουσίας

- 102 Το δεύτερο ερώτημα πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα της οδηγίας 95/46, στο μέτρο που, όπως προκύπτει ειδικότερα από τον σκοπό της οδηγίας αυτής, όπως αυτός καθορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, εφόσον πληρούνται οι δυνάμει της ίδιας οδηγίας όροι της νόμιμης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η εν λόγω επεξεργασία θεωρείται ότι συμμορφώνεται επίσης προς τις απαιτήσεις των άρθρων 7 και 8 του Χάρτη.
- 103 Όπως προκύπτει από τις σκέψεις 33 και 34 της παρούσας απόφασης, η κατάρτιση καταλόγου όπως ο επίμαχος στην κύρια δίκη, ο οποίος περιλαμβάνει τα ονόματα ορισμένων φυσικών προσώπων και συσχετίζει τα πρόσωπα αυτά με ένα ή περισσότερα νομικά πρόσωπα στο εσωτερικό των οποίων

κατέχουν εικονικά διευθυντικές σχέσεις, συνιστά «επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας 95/46.

- 104 Σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου II της οδηγίας 95/46, το οποίο τιτλοφορείται «Γενικές προϋποθέσεις σχετικά με τη θεμιτή επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», κάθε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα –υπό την επιφύλαξη των παρεκκλίσεων βάσει του άρθρου 13– πρέπει να είναι σύμφωνη, αφενός, προς τις αρχές που πρέπει να τηρούνται ως προς την ποιότητα των δεδομένων, τις οποίες θέτει το άρθρο 6, και, αφετέρου, προς τις βασικές αρχές της νόμιμης επεξεργασίας δεδομένων που απαριθμεί το άρθρο 7 (βλ. απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2015, *Bara* κ.λπ., C-201/14, EU:C:2015:638, σκέψη 30).
- 105 Υπενθυμίζεται επίσης ότι, όπως προκύπτει από τον σκοπό που συνίσταται στη διασφάλιση ισοδύναμου επιπέδου προστασίας σε όλα τα κράτη μέλη, το άρθρο 7 της οδηγίας 95/46 προβλέπει εξαντλητικό και περιοριστικό κατάλογο των περιπτώσεων κατά τις οποίες η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μπορεί να θεωρηθεί σύννομη (βλ. απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2011, *ASNEF* και *FECEMD*, C-468/10 και C-469/10, EU:C:2011:777, σκέψη 30).
- 106 Ειδικότερα, επισημαίνεται ότι το στοιχείο ε' του εν λόγω άρθρου 7 προβλέπει ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι θεμιτή μόνον εάν «είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση έργου δημοσίου συμφέροντος ή εμπύκτοντος στην άσκηση δημοσίας εξουσίας που έχει ανατεθεί στον υπεύθυνο της επεξεργασίας ή στον τρίτο στον οποίο ανακοινώνονται τα δεδομένα».
- 107 Πάντως, η κατάρτιση του επίμαχου καταλόγου ενδέχεται να εμπίπτει στην εν λόγω διάταξη.
- 108 Πράγματι, η είσπραξη του φόρου και η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, προς τον σκοπό των οποίων καταρτίστηκε ο επίμαχος κατάλογος, πρέπει να θεωρηθούν ως έργα δημοσίου συμφέροντος κατά την έννοια της διάταξης αυτής.
- 109 Εντούτοις, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν η σλοβακική νομοθεσία έχει αναθέσει τέτοιο έργο στις σλοβακικές αρχές που κατάρτισαν τον κατάλογο αυτόν ή σε εκείνες στις οποίες κοινοποιήθηκε ο εν λόγω κατάλογος.
- 110 Συναφώς, επισημαίνεται ότι, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 95/46, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα επιβάλλεται να συλλέγονται για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς. Όπως διαπίστωσε και η γενική εισαγγελέας με το σημείο 106 των προτάσεών της, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 7, στοιχείο ε', της οδηγίας 95/46, ο σκοπός της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα συνδέεται άρρηκτα με τις αρμοδιότητες του υπεύθυνου της επεξεργασίας. Επομένως, η απονομή των αρμοδιοτήτων πρέπει να περιλαμβάνει με σαφήνεια τον σκοπό της εκάστοτε επεξεργασίας.
- 111 Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται επίσης να ελέγξει αν η κατάρτιση του επίμαχου καταλόγου είναι αναγκαία για την εκπλήρωση των επίμαχων στην κύρια δίκη έργων δημοσίου συμφέροντος, λαμβανομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, του ακριβούς σκοπού της κατάρτισης του επίμαχου καταλόγου, των εννόμων συνεπειών που έχει για τους ενδιαφερομένους η εγγραφή τους στον κατάλογο καθώς και τον δημόσιο ή όχι χαρακτήρα του καταλόγου αυτού.
- 112 Επί του σημείου αυτού, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας. Συγκεκριμένα, η προστασία του θεμελιώδους δικαιώματος του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής στο επίπεδο της Ένωσης επιτάσσει οι παρεκκλίσεις από την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και οι περιορισμοί της να μην υπερβαίνουν τα όρια του απολύτως αναγκαίου (βλ., συναφώς, απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, *Tele2 Sverige* και *Watson* κ.λπ., C-203/15 και C-698/15, EU:C:2016:970, σκέψη 96 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 113 Επομένως, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει κατά πόσον η κατάρτιση του επίμαχου καταλόγου και η εγγραφή σε αυτόν του ονόματος των ενδιαφερόμενων προσώπων είναι πρόσφορες για την επίτευξη των σκοπών που επιδιώκουν και κατά πόσον οι σκοποί αυτοί δύνανται να επιτευχθούν με λιγότερο επαχθή μέτρα.

- 114 Το γεγονός της εγγραφής ενός προσώπου στον επίμαχο κατάλογο ενδέχεται να θίγει ορισμένα από τα δικαιώματά του. Συγκεκριμένα, η εγγραφή στον κατάλογο αυτό δύναται να βλάψει τη φήμη του και να επηρεάσει τις σχέσεις του με τις φορολογικές αρχές. Ομοίως, η εγγραφή αυτή μπορεί να υπονομεύσει το τεκμήριο αθωότητας του οικείου προσώπου, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 48, παράγραφος 1, του Χάρτη, καθώς και την προστατευόμενη από το άρθρο 16 του Χάρτη επιχειρηματική ελευθερία των νομικών προσώπων με τα οποία συσχετίζονται τα εγγεγραμμένα στον επίμαχο κατάλογο φυσικά πρόσωπα. Τέτοια προσβολή δύναται να θεωρηθεί εύλογη μόνον εφόσον υφίστανται επαρκείς ενδείξεις όσον αφορά την υπόνοια ότι ο θιγόμενος κατέχει εικονικές διευθυντικές θέσεις στα νομικά πρόσωπα με τα οποία συσχετίζεται και ότι, ως εκ τούτου, υπονομεύει τη συλλογή φόρων και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.
- 115 Αν το αιτούν δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η κατάρτιση του επίμαχου καταλόγου είναι αναγκαία για την εκπλήρωση έργου δημοσίου συμφέροντος ανατεθέντος στον υπεύθυνο της επεξεργασίας σύμφωνα με το άρθρο 7, στοιχείο ε', της οδηγίας 95/46, τότε το δικαστήριο αυτό θα πρέπει περαιτέρω να εξακριβώσει ότι πληρούνται και οι λοιπές προϋποθέσεις της νόμιμης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τις οποίες θέτει η ίδια αυτή οδηγία, ειδικά δε οι απορρέουσες από τα άρθρα 6 και 10 έως 12 της οδηγίας.
- 116 Εκτός αυτού, αν συντρέχουν λόγοι για να περιοριστούν, δυνάμει του άρθρου 13 της οδηγίας 95/46, ορισμένα από τα δικαιώματα που προβλέπονται στις τελευταίες αυτές διατάξεις, όπως είναι το δικαίωμα ενημέρωσης του ενδιαφερόμενου προσώπου, ο περιορισμός αυτός πρέπει, όπως προκύπτει από τη σκέψη 96 της παρούσας απόφασης, αφενός μεν να παρίσταται αναγκαίος για τη διαφύλαξη ενός από τα απαριθμούμενα στην παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου 13 συμφέροντα, όπως είναι για παράδειγμα ένα σημαντικό οικονομικό ή χρηματοοικονομικό συμφέρον στον φορολογικό τομέα, αφετέρου δε να απορρέει από νομοθετικό μέτρο.
- 117 Βάσει του συνόλου των προεκτεθέντων, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο δεύτερο ερώτημα είναι ότι το άρθρο 7, στοιχείο ε', της οδηγίας 95/46 έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις αρχές κράτους μέλους με σκοπό την είσπραξη του φόρου και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, όπως είναι η επεξεργασία η οποία πραγματοποιείται στην υπόθεση της κύριας δίκης μέσω της κατάρτισης του επίμαχου καταλόγου χωρίς τη συγκατάθεση των ενδιαφερομένων, εφόσον, αφενός, η εθνική νομοθεσία έχει αναθέσει στις εν λόγω αρχές έργο δημοσίου συμφέροντος κατά την έννοια της διάταξης αυτής, η κατάρτιση του επίμαχου καταλόγου και η εγγραφή σε αυτόν του ονόματος των ενδιαφερομένων προσώπων είναι όντως πρόσφορες και αναγκαίες για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών και υφίστανται επαρκείς ενδείξεις για να υποθεθεί ότι τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα ορθώς περιελήφθησαν στον κατάλογο αυτό και, αφετέρου, πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις της νόμιμης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τις οποίες θέτει η οδηγία 95/46.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

- 118 Με το τέταρτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 47 του Χάρτη έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει σε εθνικό δικαστήριο το οποίο, σε υπόθεση εκκρεμούσα ενώπιόν του, διαπιστώνει ότι υπάρχουν αποκλίσεις μεταξύ της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της νομολογίας του Δικαστηρίου να κρίνει ότι υπερσχύει η δεύτερη αυτή νομολογία.
- 119 Το αιτούν δικαστήριο, όμως, υπέβαλε το ερώτημα αυτό κατά τρόπο γενικό, χωρίς να διευκρινίσει σαφώς και επακριβώς σε τι συνίστανται οι αποκλίσεις τις οποίες επικαλείται.
- 120 Υπενθυμίζεται, συναφώς, ότι οι απαιτήσεις σχετικά με το περιεχόμενο αίτησης προδικαστικής απόφασης μνημονεύονται ρητώς στο άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, το οποίο οφείλει να γνωρίζει και να τηρεί σχολαστικώς το αιτούν δικαστήριο στο πλαίσιο της συνεργασίας που καθιερώνει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ. Επομένως, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να εκθέτει επακριβώς τους λόγους που το οδήγησαν να διερωτηθεί περί της ερμηνείας ορισμένων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης και να κρίνει αναγκαία την υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων στο Δικαστήριο. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι είναι απαραίτητο να παράσχει το εθνικό δικαστήριο έναν ελάχιστο αριθμό διευκρινίσεων όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους επέλεξε τις διατάξεις του δικαίου της

Ένωσης των οποίων ζητεί την ερμηνεία και τη σχέση που υφίσταται κατά το εν λόγω δικαστήριο μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας στη διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί εθνικής νομοθεσίας (απόφαση της 9ης Μαρτίου 2017, Milkova, C-406/15, EU:C:2017:198, σκέψεις 72 και 73 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 121 Οι απαιτήσεις αυτές περιλαμβάνονται και στο έγγραφο «Συστάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τα εθνικά δικαστήρια, σχετικές με την υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων» (ΕΕ 2016, C 439, σ. 1).
- 122 Εν προκειμένω, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το τέταρτο ερώτημα δεν πληροί τις απαιτήσεις περί των οποίων γίνεται λόγος στις ανωτέρω σκέψεις.
- 123 Πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ο λόγος για τον οποίο ζητείται η έκδοση μιας προδικαστικής απόφασης δεν έγκειται στη διατύπωση συμβουλευτικών γνώμων επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων, αλλά στην αδήριτη ανάγκη αποτελεσματικής επίλυσης μιας ένδικης διαφοράς που αφορά το δίκαιο της Ένωσης (βλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Tele2 Sverige και Watson κ.λπ., C-203/15 και C-698/15, EU:C:2016:970, σκέψη 130).
- 124 Επομένως, το τέταρτο ερώτημα είναι απαράδεκτο.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 125 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) **Το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι η άσκηση ένδικης προσφυγής από πρόσωπο επικαλούμενο προσβολή του δικαιώματός του στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα το οποίο κατοχυρώνεται στην οδηγία 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, εξαρτάται από την προηγούμενη εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής που προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο, υπό την προϋπόθεση ότι οι συγκεκριμένοι όροι κίνησης των εν λόγω διαδικασιών δεν επηρεάζουν δυσανάλογα το κατοχυρούμενο στη διάταξη αυτή δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας ενώπιον δικαστηρίου. Η εξάντληση των διαδικασιών διοικητικής προσφυγής που προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο πρέπει, μεταξύ άλλων, να μην καθυστερεί ουσιωδώς την άσκηση ενδίκου βοηθήματος, να αναστέλλει την απόσβεση των οικείων δικαιωμάτων και να μην προκαλεί υπερβολικά έξοδα.**
- 2) **Το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει την έννοια ότι απαγορεύει στα εθνικά δικαστήρια να απορρίπτουν, ως μέσο απόδειξης της παράβασης των προβλεπόμενων στην οδηγία 95/46 κανόνων προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, έναν κατάλογο, όπως είναι ο επίμαχος στην κύρια δίκη, τον οποίο προσκομίζει το ενδιαφερόμενο πρόσωπο και ο οποίος περιέχει προσωπικά δεδομένα που το αφορούν, στην περίπτωση κατά την οποία το πρόσωπο αυτό απέκτησε τον κατάλογο αυτό χωρίς τη νόμιμη συγκατάθεση του υπεύθυνου επεξεργασίας των δεδομένων αυτών, εκτός εάν η απόρριψη αυτή προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία και σέβεται τόσο το βασικό περιεχόμενο του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής όσο και την αρχή της αναλογικότητας.**
- 3) **Το άρθρο 7, στοιχείο ε', της οδηγίας 95/46 έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις αρχές κράτους μέλους με σκοπό την είσπραξη του φόρου και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, όπως είναι η**

επεξεργασία η οποία πραγματοποιείται στην υπόθεση της κύριας δίκης μέσω της κατάρτισης του καταλόγου προσώπων χωρίς τη συγκατάθεση των ενδιαφερομένων, εφόσον, αφενός, η εθνική νομοθεσία έχει αναθέσει στις εν λόγω αρχές έργο δημοσίου συμφέροντος κατά την έννοια της διάταξης αυτής, η κατάρτιση του επίμαχου καταλόγου και η εγγραφή σε αυτόν του ονόματος των ενδιαφερόμενων προσώπων είναι όντως πρόσφορες και αναγκαίες για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών και υφίστανται επαρκείς ενδείξεις για να υποτεθεί ότι τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα ορθώς περιελήφθησαν στον κατάλογο αυτό και, αφετέρου, πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις της νόμιμης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τις οποίες θέτει η οδηγία 95/46.

(υπογραφές)

* Γλώσσα διαδικασίας: η σλοβακική.